

*A Magyar Köztársaság
Miniszterelnöke*

Budapest, 1991. szeptember 24.

*Göncz Árpád úrnak,
a Magyar Köztársaság elnökének*

B u d a p e s t

Tisztelt Elnök Úr, Kedves Árpád!

Úgy gondolom, hogy az Alkotmánybíróság döntéshozatala időszakában nem lett volna ildomos akár hivatalosan, akár magánemberként megszólalnom. Hivatalosan most is csak akkor fogom tenni, ha megkérdeznék és nem tudom elkerülni. De abban biztos lehetsz, hogy a köztársasági elnöki tisztség (méltóság) tekintélyének a megőrzése és érvényesítése a célom.

Az 1989. évi kerekasztal tárgyalásokon részben nem akarták még a köztársasági intézmény helyreállítását, részben egy teljesen formális funkció volt az ellenzéki pártok célja. Az alkotmányjogi bizottságban a honvédség főparancsnokának tisztét is magam vittem keresztül. Az SzDSz a miniszterelnökhöz akarta telepíteni ezt is, de facto ugyanis a miniszterelnök gyakorolta már az átmeneti időben, miután korábban az MSZMP főtitkára volt a néphadsereg főparancsnoka. De alkotmányjogi elemként közjogi érzékem, az európai és magyar hagyományok azt diktálták nekem, - lévén korábban a király és a kormányzó a legfőbb hadúr -, amely azonos alkotmányjogi értelemben a főparancsnokkal, hogy ragaszkodjam a megvalósult konstrukcióhoz. De sohasem hittem, hogy ezt valaki félreértelmezheti és az Alkotmányból nem fakadó de facto szerepkörrel kívánja felruházni. A prezidenciális köztársaságok (USA stb.), a félprezidenciális köztársaságok (Franciaország, Cseh-Szlovák Köztársaság, Lengyelország stb.), a parlamentáris köztársaságok (NSZK, Olaszország, Ausztria, Magyarország stb.) és az alkotmányos monarchiák (államfő és kormányfő viszonylatában a parlamentáris köztársaság és az alkotmányos monarchia azonos) világossá teszik, hogy mi lehet a köztársasági elnök és a miniszterelnök alkotmányjogi, közjogi hatásköre. Éppen ezért sajnálom, hogy

"hatásköri villongásoknak" tűnő jelenségek feleslegesen károsították a magyar demokrácia belső és külső tekintélyét, ami személyes barátságunknál is fontosabb kell legyen. Lévén, hogy 1526-ig királypárti, 1918-ig szabad királyválasztó, 1918-tól meggyőződéses republikánus vagyok történelmi értelemben is, személyes ügyemnek tekintetem a kerekasztal tárgyalásokon a köztársasági elnöki intézmény tekintélyének, közjogi súlyának az érvényesítését. Elégé elismert e tekintetben a személyes szerepem 1989-ben, hiszen mindent ami a köztársaságra és a kormányra vonatkozott, meghatározóan befolyásoltam, illetve közvetlenül én terjesztettem elő. Ezért éreztem mindig méltatlannak a köztársasági elnök és a miniszterelnök közötti huza-vona megjelenítését és ezért nem voltam hajlandó soha megnyilatkozni e kérdésben. Változatlanul ez a véleményem. De árt a végrehajtó hatalom elemeit nem tartalmazó köztársasági elnöki funkció morális súlyának ha a legkisebb mértékben kötődik valamelyik párthoz, és nem kap személyileg és politikailag hangsúlyt a pártok felett állás.

Külön sajnálom a személyi részét, hiszen kapcsolatunkat több évtizedes barátság és politikai kötődés jellemzi. E levelet nagyon meggondoltan és átérezve a felelősségét írom Neked, hogy az utókor számára is rögzítve legyen, ha véletlenül megmarad. Te, mint lehetséges köztársasági elnökjelölt, 1989-től éltél a tudatomban, erről szűkebb baráti körömben is szóltam. Mécs Imrének a választások előtt 1990 elején az Andrássy úti vendégházban, egy külföldiekkel való találkozó alkalmával nyíltan is felvettem, mint egy adott politikai szituáció lehetséges jelöltjét, akit szívesen támogatnék. Ezt Mécs Imre többször visszaigazolta utólagos beszélgetéseink során, megkérdezheted tőle. Az MDF-SzDSz megállapodás előzetes tárgyalásai során, az 1990 május 2-án összeülő parlamentet megelőzően hívtalak meg a Semmelweis Múzeumban lévő irodámba, 1990. április utolsó napjaiban és tettem fel Neked a kérdést, hogy vállalod-e a köztársasági elnökséget, ami először a parlamenti elnökséget jelenti - mint ideiglenes köztársasági elnök -, majd ezt követően, az elnökválasztás után a köztársasági elnökséget. Ezt vállaltad. (A Múzeum számos munkatársa, akik láttak nálam, sokszor visszakérdezték: ezek szerint büszkék lehetünk arra, hogy az ellenzéki kerekasztal előzetes megbeszéléseihez hasonlóan a jövő köztársasági elnök személye is az Apród u. 1-3-ban dőlt el?) A tárgyalások során Tölgyessy Péter az SzDSz részéről és én az MDF részéről készítettük elő a megállapodást. Tölgyessy Péter a végleges

stádiumban már ragaszkodott hozzá, hogy Kis János és Pető Iván is jelen legyen. A mi részünkről Kónya Imre, Balsai István, Salamon László és Kutrucz Katalin vettek részt, mint jogi szakértők a megállapodás előkészítésében. Ahogy a megállapodás szövege is tartalmazza, személy szerint ragaszkodtunk hozzád. Felajánlva egyben, hogy Szabad György lesz megnevesítve hozzád hasonlóan, második emberként. Tölgyessy Péter azt a kijelentést tette napokon keresztül, hogy nem mehetnek bele a leendő elnök megnevesítésébe, nekik a hely kell, amit ők szabadon tölthetnek be. Sőt azt is mondta, hogy ez nem engedmény a kompromisszum érdekében, mert Te közelebb állsz hozzánk, mint az SzDSz-hez. Ezt lehet tárgyalási taktikának minősíteni utólag, de akkor ez még nagyon valós érv volt. Több tényező alapján megerősíthetem, hogy nem tartoztál pártod "ajánlatában" az elsők közé. Talán az sem árt, ha lerögzítem, hogy a szerencsétlen népszavazási kísérlet (Király, Pozsgay, Horn) után a köztársasági elnökké történt "egyhangú" megválasztásodat a teljes kormánykoalíciónál egyértelműen bevetett személyi befolyással értem el. Hiszen akkor már a kormánypárti és ellenzéki feszültségek, a paktummal szembeni ellenérzések más megoldást is sugalltak. Ezt azonban a magam részéről elfogadhatatlannak tartottam, és személyes felelősségemet kötöttem hozzá. Félreértések elkerülése végett ezt nem azért rögzítem, mert ezért bármit vártam volna, vagy várnék. Eszem ágában sincs úgy beállítani, mintha "nekem köszönhetnéd a köztársasági elnökséget". Ez egy olyan politikai megoldás volt, amire kettőnk egyénisége, személyes barátsága jó alapnak tűnt, és a nemzeti érdeket szolgálta.

Meggyőződésem az, hogy a mai magyar Alkotmányban megfogalmazott köztársasági elnöki jogkör rendkívül alkalmas arra, hogy pártok felett álló, a napi politikai harcokban részt nem vevő, a nemzet egyetemességét kifejező államfő legyen. A köztársasági elnök azonban nem politizálhat a kormány helyett, nem mutathat kifelé sem olyan külpolitikai vagy belpolitikai szerepkört, ami a parlamentáris köztársaság vagy az alkotmányos monarchia rendszerével ellentétes. Igen nagy lehetőség van a Magyar Köztársaság elnökeként a kormánnyal összhangban ellátni bizonyos diplomáciai feladatokat, de a felelősség mindenben a kormányé. Előttem egy pillanatig sem volt kétséges a köztársasági elnök és a miniszterelnök jogköre. Annál kevésbé, mert a jelenlegi Alkotmányt lényegében Tölgyessy Péterrel ketten alkottuk meg, mások segítő részvételével. Éppen ezért tartottam rendkívül

szerencsétlennék, hogy Téged olyan magatartásra, kijelentésekre, (például jogkörbővítés) inspiráltak, ami vitathatatlanul pártpolitikai érdekeken alapult. Az SzDSz számos stratégiai és taktikai hibája között elkövette azt, hogy előbb egy hatalom nélküli, kedves "vicces" köztársasági elnöki tisztet (T.G.M.) akart megalkotni, bonapartizmussal (T.P.) rémisztgetve a népet, majd pedig egy kormányt, parlamentet kiegyenlítő prezidenciális köztársasági rendszert akart becsempészni a közéletbe. Az elmúlt évtizedek megfosztottak Téged az 1944-45-ben elindult politikai pályád folytatásától, és a Te aktív egyéniséged miatt nehezen viselted és viseled talán a kormányzati állásfoglalásoktól való távolmaradás kényszerét, amit emberileg megérttek, de alkotmányjogilag és a politikai felelősség következtében megoldhatatlannak tartok. Nem hiszem, hogy bárki előtt komolyan kellene azt kifejezésre juttatni, hogy semmiféle "diktatórikus" ambíciók nem fűtenek. Minden lehetőséged megvan arra, hogy kimaradjál a népszerűtlen intézkedésekből, és éppen olyan népszerű a politikai erkölcs magaslatán álló tekintélyes államfő légy, mint Weizsäcker, Herzog, vagy az alkotmányos monarchák némelyike. Én ebben csak segítségedre lennék, mert annyiban vagyok "tekintélyelvű", hogy a magyar államfő közjogi méltóságát rendkívül fontosnak tartom. Ezt mind a kiráypárti, mind a köztársasági hagyományok megkövetelik. Kettőnk tevékenységének jogszokás-teremtő szerepe is van és lehet. Ez is közös felelősségünk. A további együttműködés és a hasonló konfliktusok elkerülése érdekében szívesen alakítom ki Veled az együttműködés "mechanizmusát". Végül engedd meg, hogy felhívjam figyelmedet valamire, amit közjogi funkciódban visszautasíthatsz, de régi barátként írom. Nagyon rossz, ha a környezetemben olyanokat tartasz, akik nagyban hozzájárultak a pártok felett álló ideális köztársasági elnök-kép eltorzításához és a konfliktushelyzetek teremtéséhez. Ezek közé tartozik többek között Pick Róbert ezredes és a Faragó nevű sajtófőnök, akinek működésére külön is emlékszem a kerekasztal tárgyalások időszakából. Nem szerencsés, ha az alkotmányjogilag meghatározott tevékenységek kialakításánál az SzDSz "kemény magjának" véleményére hallgatsz, azokat jobban figyelembe veszed, mint együttesen a hat parlamenti pártot. Ezt mind pártpolitikus - én ez lehetek -, sem teszem a saját pártomnál és a pártkoalíciónál, mert akkor sok minden nem így alakult volna. Végül ehhez engedj meg egy adalékot. Semmiféle jogi alapja nincs a főhadsegéd tisztségnek, amit Horthy Miklós is csak kormányzósága végén vezetett be. Neked, mint a köztársasági elnökséggel együtt járó

főparancsnoknak egy katonai iroda vezetője jár automatikusan, hivatalnokként, egy-két szárnysegéddel, akiket a Magyar Honvédség parancsnoka rendel ki, funkciód ellátásához segítségként. Természetesen indokolt, hogy a felajánlott választékból Te döntsél személyesen arról, hogy kikkel kívánsz dolgozni. A többit az Alkotmánybíróság határozata és indoklása alapján pontosan fel lehet mérni.

Az Alkotmánybíróság határozatát a legkevésbé sem tekintem "győzelemnek", hanem szomorúsággal tölt el, hogy erre egyáltalán szükség volt. Jó lenne, ha ezekben a nehéz időkben ténylegesen az Alkotmánynak megfelelően, harmonikusan működhetnénk együtt, és a meglévő, már kényszerpályán lévő ügyek rendezése után, konfliktusok nélkül haladhatnánk előre. Egyetértek azzal, hogy saját portánk előtt kell seperni, kevesebbet szónokolni Európáról, de azért nem árt, ha a seprő európai méretű és formájú, mert volt alkalmam Belső-Ázsiában mind seprőt, mind kunyhót látni, van különbség.

Bízva abban, hogy magánleveletem nem érted félre,

a régi barátsággal köszönt:

Antall József